

Diakonie & Parochie

Diaconie in veranderende parochies

Jaargang 21, nummer 1, 2008

je naaste als jezelf

2008 nr. 1

DIAKONIE EN PAROCHIE

Wat is dit voor een tijdschrift?

Prijs van dit
nummer € 5,00
exclusief porto

Onder **DIACONIE** verstaan we:

- * allerlei manieren waarop
- * groepen christenen (waaronder parochies)
- * zich solidariseren met mensen in nood
- * of werken aan het oplossen van maatschappelijke problemen.

DIAKONIE & PAROCHIE is een tijdschrift dat speciaal naar parochies kijkt. Het wil de lezers ervan helpen parochies te doen uitgroeien tot meer diaconale gemeenschappen.

DIAKONIE & PAROCHIE is een uitgave van het Landelijk Katholiek Diakonaal Beraad. Het verschijnt vier keer per jaar.

Abonnementsprijs €14,00 p.j., losse nummers: € 5,00 excl. porto.

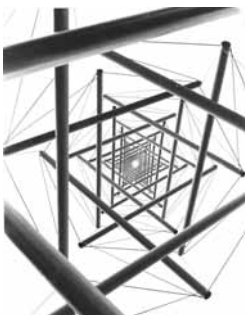
Voor abonnementen en bestellingen:

Postbus 13049, 3507 LA Utrecht,

tel: (030) 232 69 09, fax (030) 230 70 99

e-mail: bestel@rkk.nl

Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november.

***Kijk voor meer diaconale voorbeelden
en meer diaconale spiritualiteit ook op
www.rkdiaconie.nl***

Aan dit nummer van Diakonie & Parochie werkten mee: John Brohm, Jan Maasen, Ernst Meyknecht, Willy van Olffen, Jacques van Oppen, Esther van der Panne (eindredactie), Erik Sengers, Hub Vossen Productie: Actioma, Tilburg/Rotterdam. Opmaak en print: BTS Grafische Dienstverlening.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift wordt op prijs gesteld, mits de bron wordt vermeld. Uitgezonderd zijn foto's, gedichten en cartoons. ISSN 0922-9647 www.actioma.nl

INLEIDING

Van parochieverband naar gefuseerde parochie: de voor- en nadelen voor de diaconie

John Brohm

Er is in de parochies van Nederland van alles aan de hand. Alle veranderingen hebben natuurlijk ook gevolgen voor de diaconie. Nieuwe mogelijkheden ontstaan, nieuw elan en nieuwe activiteiten. Maar ook problemen en valkuilen. Daar gaan we in dit nummer van Diaconie & Parochie op in, en daar vindt u voorbeelden van. We geven eerst een kort overzicht van de veranderingen die in alle bisdommen voorkomen, al verlopen ze niet overal op dezelfde manier.

Parochies in een te grote jas

De terugloop van het aantal kerkleden is er in de meeste gevallen de oorzaak van dat parochies in een te grote jas zijn komen te zitten. De kleiner wordende gemeenschap kan de te grote en vaak monumentale, onderhoudsgevoelige en moeilijk te verwarmen kerkgebouwen niet langer betalen; ze worden een molensteen om de nek van menig parochiebestuur. Men gaat saneren en als gevolg daarvan worden kerkgebouwen gesloten, en kleine gemeenschappen worden samengevoegd en opgenomen in grotere gehelen die uiteindelijk fuseren tot grotere nieuwe parochies.

Tekort aan vrijwilligers

Door samenvoeging vangt men ook het steeds groter wordende tekort aan deskundig vrijwilligerskader en vrijwilligers op. In 2001 werd hier al voor gewaarschuwd in het onderzoek van KASKI ('Kritisch en loyaal. Vrijwilligers in de rooms-katholieke parochies').

Tekort aan priesters en verlies van plaatsen voor andere pastorale beroepskrachten

Er is nog steeds een toenemend nijpend priesterstekort door te weinig aanwas en te snelle veroudering. Men ziet zich genoodzaakt de priesters beter te verdelen over grotere gehelen van gemeenschappen. In sommige bisdommen, zoals bijvoorbeeld het bisdom Utrecht, kan nog steeds een beroep gedaan worden op pastorale werkers m/v, die delen in het werk van de priesters en

2008 nr. 1

de diakens. Al mogen maar een bepaald aantal andere werkers naast de priester participeren en zijn sommige bisschoppen er voorstander van dat de priester ook de teamleider is. In de codex, het wetboek van de kerk, is de priester immers de eindverantwoordelijke voor het gehele pastorale werk.

Omdat men het aantal beroepskrachten per parochie niet groter wil maken dan de draagkracht en omdat men verschil in aantal tussen priesters en niet-priesters niet te groot wil maken, komen op meerdere plekken vacatures voor niet-priesters te vervallen. Dit is een bij-effect waarover tot nu toe niet of nauwelijks gerept wordt.

Teams

Bisdommen proberen in het algemeen over te gaan tot teams waarin iedere beroepskracht een gespecialiseerde werkportefeuille heeft. Teams blijken in de praktijk het grote voordeel hebben dat zij te grote eenzaamheid bij pastorale beroepskrachten voorkomen.

In deze teams staat men samen voor het dagelijkse werk in de parochiegemeenschap: dopen, trouwen, begraven, eerste communie, vormsel, training enzovoort. Verder verdeelt men de terreinen van de liturgie, diaconie, catechese, en opbouwwerk. Zo lang het nog kan, houdt men daarbij rekening met wat er aan pastorale beroepskracht nodig is om de parochies en parochieverbanden te ondersteunen, en met de capaciteiten en mogelijkheden die ieder lid van een dergelijk team meebrengt. Ieder kan zich daar ook verder in bekwalen.

Deze teams worden, gedelegeerd vanuit de pastoorsfunctie, gezamenlijk verantwoordelijk gehouden voor het gehele pastorale werk in het parochieverband of de gefuseerde parochie.

Het parochiebestuur

Naast het pastorale team is er een andere eindverantwoordelijkheid, die gedragen wordt door het parochiebestuur: die van pastorale advisering van het team en het beheer van geld en goederen. Duidelijke afspraken hierover met het pastorale team zijn hier een must.

Pastoraatsgroepen en parochiestructurering naar profiel

Waar men de plaatselijke geloofsgemeenschap in stand wil houden, zijn in de meeste bisdommen pastoraatsgroepen

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

ontstaan. Deze groepen bestaan uit een aantal goed geëquipeerde parochianen, die in de plaatselijke kleine geloofsgemeenschap (de voormalige parochie) onder begeleiding van de teamleden de werkzaamheden van de werkgroepen coördineren. Ze handelen vanuit 'een luisterend oor'. Ze vullen het gat op dat ontstaat in het dagelijkse nabije pastorale werk, wanneer de pastores in teams bovenparochieel werk verrichten. Zij worden regelmatig de eerst aanspreekbaren van de plaatselijke geloofsgemeenschap. De pastoraatsgroep verdeelt haar werkzaamheden vaak in portefeuilles die aansluiten op de profielen en specialismen van het pastorale team.

Het nieuwe centrale parochiesecretariaat

Het parochiebestuur, de pastoraatsgroepen en het pastorale team kunnen in de nieuwe setting eigenlijk niet goed functioneren zonder een centraal parochiesecretariaat dat een administratief coördinatiepunt is om al het werk te ondersteunen. Ook is het belangrijk dat in de plaatselijke geloofsgemeenschappen een 'loket' van het centrale parochiesecretariaat als aanspreek- en inloopplek aanwezig blijft. De pastores zullen meestal kantoor houden bij het centrale secretariaat.

Projectmatig werken vanuit een beleidsplan

Vervolgens kan men de weg aangeven, waarlangs dit alles tot stand kan komen en met name hoe dat in de opbouw van het profiel diaconie kan gebeuren. Het gaat hier dan om het goed weergeven van plannen in een pastoraal parochieel beleidsplan, dat uitgewerkt moet worden in goede werkplannen.

Gevolgen voor de diaconie

In dit nummer van Diaconie & Parochie leest u hoe de veranderingen in parochies diaconaal vorm krijgen en hoe ze uitwerken op de diaconie. Er zijn voorbeelden van samenwerkende PCI's, opnieuw nadenken over 'wat is diaconie?', een kwalitatieve sprong van MOV-groepen en Vastenactie, uitbreiding van wijkgerichte werkvormen en de voortgang van al bestaande vruchtbare samenwerking tussen parochies en de plaatselijke protestantse gemeente.

*John Brohm is staffunctionaris diaconie bij de Diocesane Pastorale Dienstverlening in het Aartsbisdom Utrecht,
e-mail: brohm@aaartsbisdom.nl.*

2008 nr. 1

VOORBEELDEN

VOORTGAANDE SAMENWERKING

Diaconie in de pastorale eenheid H. Kruis

Jos Deckers

Begin maart 2006 ging de pastorale eenheid H. Kruis van start, een samenwerkingsverband van de drie parochies in Nuenen, Gerwen en Nederwetten. Voor de diaconie in deze drie parochies had dat niet zoveel gevolgen, omdat er al samengewerkt werd op het gebied van diaconie en volwassensenekatechese. De parochie Nuenen nam daarbij het voortouw omdat er grote verschillen in aantallen parochianen zijn. Deze parochie kent ruim 11.000 ingeschreven katholieken, Gerwen 1600 en Nederwetten 700. Samenwerking op het gebied van diaconie bestond daarvoor in Nuenen ook al, toen daar (tot 1999) nog twee parochies waren: de St. Andries en de H. Clemens. Ook hier bestonden grote verschillen in aantallen parochianen en daarom werden initiatieven op diaconaal terrein steeds in samenwerking tussen de parochies genomen.

Samen met de protestanten

Opvallend in Nuenen is de samenwerking met de Protestantse Gemeente Nuenen (PGN), onderdeel van de Protestantse Kerk in Nederland. Voor Brabantse begrippen is dit een grote gemeente (1600 leden) met een actieve diaconie. Op veel terreinen is de samenwerking tussen de diaconie van de PGN en die van de parochies uitgebouwd. Bij nieuwe activiteiten wordt steeds bezien of een interkerkelijke opzet mogelijk is. Daarbij zijn er wel verschillen tussen de kerken: in de PKN is de diaconie een vast en wezenlijk onderdeel van de gemeentestructuur met eigen ambts-dragers en een eigen geldstroom. In de parochies wordt de diaconie behartigd door werkgroepen, ondersteund door een lid van de pastoraatsgroep en een van de pastores.

‘Diaconale activiteiten richten zich op de medemens in nood. Daarom is het vaak gemakkelijker deze activiteiten in een wat groter verband te organiseren, omdat zo de anonimiteit en privacy beter gewaarborgd worden.’

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

Activiteiten

- Kerstpakkettenactie: samen met de PGN goederen vragen aan het winkelpubliek in supermarkten. Daarvan worden kerstpakketten samengesteld voor mensen met een kleine beurs.
- Vakantieproject: samen met de PGN gezinnen in staat stellen een gratis vakantie door te brengen.
- Eckartdal in de wijk: samen met de PGN heeft de parochie Nuenen vrijwilligers die mensen bezoeken met een verstandelijke beperking die in de eigen omgeving wonen.
- Elke parochie heeft daarnaast een (klein) solidariteitsfonds waar men een beroep op kunnen doen in bijzondere nood.
- De parochies hebben een gezamenlijke MOV-groep die veel aandacht geeft aan de Vastenactie, o.a. een solidariteitsmaal tijd en aan de actie Solidaridad (met verkoop fair tradeproducten). De parochies Gerwen en Nederwetten steunen ook de eigen missionarissen; de parochie Nuenen heeft die niet meer.
- Jumelage: een werkgroep is bezig een parochieband op te bouwen met een parochie in Sipacapa in Guatemala. Daarover is gepubliceerd in het parochieblad en een goed bezochte tentoonstelling – met lezing – gehouden over de cultuur en de godsdienst van de Maya's.

Vertegenwoordigingen

Vanuit de parochiële diaconie zijn er vertegenwoordigingen of contactpersonen in:

- Stichting Plusminus – advisering en loketbegeleiding zodat mensen krijgen waar zij recht op hebben; oa. belastingteruggave en aanvragen voorzieningen.
- Stichting Leergeld.
- Cliëntenraad Sociaal Beleid - adviesorgaan voor afdeling Sociale Zaken van de gemeente Nuenen c.a. (c.a. = 'cum annexis' = 'met wat erbij hoort')
- WMO-raad van dezelfde gemeente (namens de kerken)
- Commissie ouderenbeleid gemeente Nuenen c.a.

*Jos Deckers is pastoraal werker in de pastorale eenheid
H. Kruis te Nuenen c.a., e-mail: parochienuenen@onsnet.nu,
tel. 040-2831210.*

2008 nr. 1

NIET IEDEREEN HOEFT ALLES TE DOEN

Diaconale samenwerking in De Regenboog

Jan Maasen

De Regenboog is een federatie van zeven dorpsparochies rond de Nieuwkoopse Plassen. Bij haar oprichting in de zomer van 2000 was zij het grootste samenwerkingsverband in het bisdom Rotterdam. Uit eigen beweging hebben de parochies toen gekozen voor een federatie van zeven. Dat bood hun de mogelijkheid een pastoraal team aan te stellen van twee priesters en twee pastoraal werksters. Van een team van vier leden verwachtten zij meer initiatieven en pastorale leiding dan van twee tweetallen.

Overal in Nederland worden nu grotere pastorale eenheden gevormd. In de komende jaren moet de Regenboog ook samengaan met de burens van de federatie De Doortocht. Maar de ervaringen van de afgelopen jaren kunnen gezien worden als oefening in clustervorming.

Op diaconaal vlak heeft de federatie gekozen voor een pragmatische aanpak, een groei van samenwerking tussen werkgroepen van onderop. De meeste parochies kennen een PCI en een MOV-groep. Twee parochies hebben ook nog een werkgroep diaconie. Toen in 2003 het pastoraal team een beleidsplan had ontwikkeld, is het concept ook besproken in een gezamenlijk overleg van alle diaconale groepen. Maar bij

Een van de door De Regenboog gekozen Vastenactieprojecten in 2008: Caritas Bangladesh. Foto: Vastenactie.

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

die ene gezamenlijke bijeenkomst is het gebleven. Leuk om elkaar een keer te ontmoeten in federatieverband, maar PCI-ers en MOV-ers hebben in hun dagelijks functioneren niet zoveel raakvlakken. Sindsdien ontwikkelen zich twee structuren: het overleg van MOV-groepen en het PCI-overleg.

Kwalitatieve sprong

Voor MOV-groepen is samenwerking niet nieuw. Twintig jaar geleden kwamen de MOV-groepen van de parochies van wat nu de Regenboog is, al samen met die van Alphen aan den Rijn en Bodegraven in de Dekenale Vastenactiegroep. In het najaar kozen ze een gezamenlijk project. In het voorjaar wisselden ze ervaringen en collecteopbrengsten uit.

Vergeleken daarmee hebben de MOV-groepen nu een grote kwalitatieve sprong gemaakt. Hoewel elke parochie nog een eigen MOV-groep heeft, heeft het MOV-overleg van de federatie alle trekken van een werk-groep gekregen. Het overleg komt vaker bij elkaar. De leden kiezen niet alleen samen een project, maar ze verdiepen zich daarin ook, denken na over mogelijke activiteiten en bereiden die voor. Doordat ze vaker bij elkaar komen, worden ook andere momenten voor samenwerking ingebracht: Solidaridad, Wereldmissiedag, inzameling oude gereedschappen. En de behaalde successen motiveren om verder te gaan op de ingeslagen weg. Een voorbeeld daarvan is de spelletjesmiddag. Afzonderlijk kwamen de MOV-groepen er niet toe iets voor kinderen te doen. Toen ontstond het idee, dat iedere groep zou zorgen voor één spelletje. Als je dan de data verspreidt over de hele Veertigdagentijd, kunnen alle parochies alle spellen gebruiken. Het gaat daarbij om variaties op bekende kinderspelletjes, die een inkleuring krijgen vanuit het Vastenactieproject. In de afgelopen twee campagnes heeft dit goed gewerkt.

Twee factoren begunstigen deze ontwikkeling: de inzet van pastor Th. van Steekelenburg als portefeuillehouder diaconie en het feit dat elke MOV-groep met minstens twee leden aan de federatieve groep deelneemt.

‘Je kunt heel goed samen werken en tegelijk ruimte bieden voor verscheidenheid.’

2008 nr. 1

Ruimte voor verscheidenheid

Samenwerking van parochies leidt tot eenheidsworst en uniformering, hoor ik nogal eens als bezwaar tegen clustervorming. De Vastenactie in de Regenboog laat zien, dat dat niet hoeft. Je kunt heel goed samen werken en tegelijk ruimte bieden voor verscheidenheid. Niet iedereen hoeft alles te doen. Parochies blijven ruimte houden voor eigen invullingen, bijvoorbeeld gericht op de basisschool of het plan voor een riksja-rit naar de kerk op basis van all-pay in Noorden. Met elkaar wordt als het ware een basisprogramma afgesproken dat elke parochie doet. Daarboven kan elke parochie naar hartenlust variëren, afhankelijk van de eigen mogelijkheden. Ik zie wel een groei in de loop der tijd. Groepen nemen initiatieven van elkaar over en het basisprogramma wordt gevulder. Maar men legt elkaar geen lasten op die niet te dragen zijn. Daarin schuilt zorg voor elkaar. De samenwerking leidt er in ieder geval toe, dat nu in alle parochies meer aan de Vastenactie gebeurt dan enige jaren geleden. De kleinere groepen voeren nu ook activiteiten uit die ze alleen nooit hadden kunnen ontwikkelen.

Vastenactie en diaconie

De MOV-groep van Langeraar heeft al een jaar of tien de gewoonte om in de Veertigdagentijd te werken met een zogenaamd tweelingproject: een diaconaal project dichtbij dat inhoudelijk een relatie heeft met het Vastenactieproject. De laatste jaren nemen ook andere parochies in de federatie dat gebruik over. Dit jaar heeft men gezamenlijk gekozen voor het maaltijdproject van het inloophuis 'het Open Venster' in Alphen aan den Rijn. Het voorstel daarvoor was afkomstig van de PCI-en. Want hoewel MOV-groepen en PCI-en geen gezamenlijke bijeenkomsten hebben, is er wel praktische samenwerking gegroeid op dit punt. De MOV-groepen kiezen een Vastenactieproject, de PCI-en bedenken daarbij diaconale projecten in de eigen omgeving en de MOV-groepen nemen één daarvan over. De communicatie verloopt via het lid van het pastoraal team. Zo maken de MOV-groepen simpel gebruik van de expertise van de PCI-en en voelen die zich ook betrokken zonder overvraagd te worden.

Jan Maasen is medewerker van de Sectie Dienen van het bisdom Rotterdam, e-mail: j.maasen@bisdomrotterdam.nl. Voor meer informatie over De Regenboog, zie: www.federatiederegenboog.nl.

WANDELEN, PRATEN, HERKENNING ZOEKEN

Plan voor drie parochies in bisdom Groningen-Leeuwarden

Willy van Olfen

Drie parochies in het Zuidoosten van Friesland werken samen, onder andere om twee pastores te kunnen financieren. Het gaat om de parochies Joure (ongeveer 2.500 katholieken) Sint Nicolaasga (1.600) en Lemmer (600). De parochies liggen 5-10 km uit elkaar. In oktober 2006 organiseert een werkgroep van de drie parochies een bezinningsbijeenkomst voor de kerkbesturen, parochievergaderingen en diaconiegroepen. De werkgroep wil aan het begin van het seizoen de vrijwilligers en bestuurders uit de verschillende parochies in de gelegenheid stellen om persoonlijk kennis te maken, te praten over inspiratie en persoonlijk geloof, en daarin herkenning te zoeken als basis voor de toekomst. Het weer laat het toe dat dit deels gebeurt door een (bos)wandeling bij het prachtig gelegen paviljoen 'Het Mirnser Klif'.

Na een gezamenlijke maaltijd gaan de deelnemers verder met de praktijk in de parochies. Vertegenwoordigers van de verschillende werkvelden praten met elkaar over de volgende vragen. Wat gebeurt er in andere parochies op mijn werkterrein? Waarover zou ik in de toekomst nog wel eens willen doorpraten met anderen? Wat kunnen we samen ondernemen en wat beslist niet? Het doel is contacten te leggen, ervaringen uit te wisselen en ideeën op te doen. Op het eind van de avond worden concrete afspraken gemaakt voor het vervolg.

Diaconale visie

Een gezamenlijke projectgroep diaconie inventariseert welke activiteiten er zijn op diaconaal terrein. Daarna wordt een schets ontwikkeld van de actuele vraagstukken van de samenleving, en gekeken naar de mogelijkheden voor de parochies om daar een bijdrage aan te leveren. Al pratend en denkend komt de groep uit bij thema's als armoede, eenzaamheid onder ouderen, chronisch zieken, mantelzorg, de problemen in de agrarische sector, gedetineerden. En dat leidt weer tot andere vragen. Want wat is haalbaar? Waar voor vind je mensen of middelen? Wat krijgt prioriteit? Want je hoeft niet overal een antwoord op te kunnen geven.

2008 nr. 1

Het is vaak al van belang dat een van deze lastige thema's ter sprake wordt gebracht.

Voor de projectgroep is het duidelijk dat er meer samenwerking kan en moet worden. Het aantal parochianen dat beschikbaar is voor diaconale taken en diaconaal bestuurswerk neemt af. De samenwerking maakt onderlinge uitwisseling mogelijk en versterkt de band. Alle ideeën worden verzameld in een concept voor een 'diaconale parochievisie' voor de drie parochies. Daarover worden gesprekken gevoerd met de groepen uit de achterban en met een aantal sleutelfiguren uit de parochies en de samenleving. Medio 2008 zal er een beleidsplan voor diaconie uit voortkomen.

Willy van Olffen werkt bij de pastorale dienstverlening van het bisdom Groningen, e-mail: w.vanolfen@bisdomgroningenleeuwarden.nl, tel. 050-4065888.

GUN ELKAAR DE TIJD

Parochiële Caritas Instellingen in het dekenaat Haarlem

Ernst Meyknecht

Twee weten meer dan één – samen sta je sterker. In onze tijd is samenwerking actueel voor mensen in de kerk. Spiritualiteit is terug in de samenleving. Maar parochies merken dit nog niet in kerkbezoek en aantallen vrijwilligers. Als we activiteiten die bij de kerk horen, willen blijven doen, is samenwerking nodig. Samenwerking in de regio geldt ook voor werkgroepen zoals Parochiële Caritas Instellingen. De maatschappelijke noden waarop de PCI's willen reageren, geven een positief accent aan samenwerking. Hoe kan zo'n samenwerking eruit zien? Wat zijn de problemen voor PCI's?

IPCI's

Het nieuwe dekenaat Haarlem telt 48 parochies met 58 kerkgelegenheden en 38 PCI's. De parochies zijn geclusterd in negen regio's. In het dekenaat liggen 18 gemeentes met samen 700.000 inwoners – van hen staan zo'n 120.000 te boek als katholiek. Het dekenaat loopt van Volendam tot

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

Zandvoort. Het omvat stedelijke gebieden zoals Zaandam, Purmerend en Haarlem, en plattelandstreken zoals Waterland en de Beemster.

Samenwerking tussen PCI's heeft diverse vormen. Er zijn vier PCI's die hun functie vervullen voor meerdere parochies; dit zijn Inter Parochiële Caritas Instellingen. Een aantal PCI's is zelfstandig maar werkt nauw samen. In Kennemerland werken twee regio's samen via het Regionaal Diaconaal Centrum IJmond. Kerkelijke noodfondsen zijn een product van nauwe samenwerking, vaak oecumenisch.

Regionaal Overleg

Een nieuwe vorm van samenwerking is het Regionaal Overleg. In de Zaanstreek en het cluster Purmerend valt dat overleg samen met de kerkelijke regio.

De stad Haarlem en omgeving is verdeeld over vier regio's. Dit maakt samen diaconaal optreden van katholieken moeilijk. Hier is gekozen voor een regio-overschrijdend overleg. De maatschappelijke context is immers dezelfde. Een Regio Overleg wordt het nieuwe aanspreekpunt. Als de gemeente de katholieke kerk wil aanspreken, bij wie moet ze dan zijn? Denk aan de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Vroeger had het kleine dekenaat deze functie. Het is de bedoeling dat het Regionaal Overleg deze taak oppakt.

Dit kan weerstanden oproepen. Mensen voelen zich overvraagd en worden geconfronteerd met problemen op een ander niveau dan dat van een parochie. Maar het voordeel van een Regio Overleg is dat mensen kunnen wennen aan zo'n nieuwe situatie. Het is van cruciaal belang elkaar de tijd gunnen zonder elkaar te overvragen.

Ernst Meyknecht is stafmedewerker diaconie en missie in het dekenaat Midden (Haarlem) van het bisdom Haarlem, e-mail: dhdiaconie@antenna.nl.

2008 nr. 1

PRACHTWIJKEN IN HEERLEN

Clustering van parochies werd door het wijkpastoraat in Heerlen aangegrepen om te onderzoeken of hun wijkgerichte werkvorm uitgebreid kon worden. Dat leidde tot het rapport 'Samen op verhaal komen'. De belangrijkste aanbeveling was om te werken vanuit een diaconaal missionaire visie op de geloofsgemeenschap en te kiezen voor een laagdrempelige aanpak, met aandacht voor kansarmen en multiculturele ontmoeting. Het onderzoek heeft veel discussie opgeroepen. Maar de eerste stappen naar een nieuwe aanpak zijn gezet.

Hub Vossen

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw is het wijkpastoraat in de Heerlense wijk 'Zeswegen' actief. Dit werk is destijds opgezet door paters Franciscanen. Zij zagen vanuit het pastoraat in parochie 'de Vrank', de sociaal maatschappelijke problemen in deze nieuwbouwwijk snel toenemen. Samen met vrijwilligers en een pastoraal werkster is men de wijk in getrokken. Er zijn contacten met wijkbewoners en professionele instellingen gezocht. Een laagdrempelige presentie te midden van de wijkbewoners.

Onderzoek

In verband met een eventuele vervolfinanciering van het project heeft men in 2006 een haalbaarheidsonderzoek verricht naar de mogelijkheden voor wijkpastoraat in het kruispunt van Heerlen-Noord. Een opdracht om verder te kijken, want de sociaal maatschappelijke vragen en problemen in Zeswegen zijn ook herkenbaar in de andere wijken van Heerlen-Noord. Wijken die intussen behoren tot één groot parochiecluster. Voor het team van het wijkpastoraat in de Vrank diende zich een uitgelezen kans aan om te onderzoeken in hoeverre er mogelijkheden zijn om deze vorm van diaconale presentie elders toe te passen.

Lof en kritiek

Uit het onderzoek is een spraakmakend rapport 'Samen op verhaal komen?' te voorschijn gekomen. Ten eerste was het spraakmakend omdat het verscheen in de dagen dat minister Vogelaar haar aanpak van de veertig probleemwijken

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

openbaar maakte. En een van deze veertig wijken behoorde tot het onderzoeksgebied. In het rapport wordt deze wijk niets als een probleemwijk omschreven, maar als één prachtwijk in Heerlen-Noord! Een wijk met potentie, maar waar sociaal-maatschappelijke problemen zich onverbiddelijk en concreet aandienen en zichtbaar zijn. Ten tweede was het spraakmakend omdat de burgerlijke gemeente vol lof was over dit 'kerkelijk' onderzoek en de conclusies van het rapport. Ten derde was de publicatie spraakmakend, omdat men in kerkelijk Limburg zeer divers reageerde op het rapport. Er was veel lof op de openhartigheid en de concrete aanbevelingen. Er was ook kritiek: een nietszeggend rapport, waar men zich niet in herkende. Met onderschreef de kerkebeelden niet, en openlijk werd de vraag gesteld: 'Waar is de evangelische boodschap?' Kort samengevat komt in de discussie het verschil in kerkvisie haarscherp boven drijven: 'de kerk moet niet de wijk in, maar de mensen moeten naar de kerk komen!'

Waardevolle ondersteuning

Het onderzoek richt zich met name op de vraag wat kerkelijke presentie kan betekenen met het oog op de behoeften en belangen van de wijkbewoners en hoe dit gerealiseerd kan worden. De belangrijkste conclusie is dat de wijkbewoners van het (wijk)pastoraat ondersteuning en hulp verwachten.

De methode van werken in het wijkpastoraat heeft in de afgelopen jaren duidelijk gemaakt, dat de betrokkenheid bij én de intensieve contacten met de wijkbewoners gewaardeerd wordt door hen. Zeker bij belangrijke scharniermomenten, maar ook in crisissituaties in het leven van betrokkene, is de aandacht en zorg van pastores en pastorale vrijwilligers van groot belang. Dit blijkt ook uit de vele, al langlopende, intensieve individuele contacten in Zeswegen. In het onderzoek komt naar voren dat men deze ondersteuning zeer waardevol vindt. Het gaat er daarbij niet om zaken te regelen, maar om de aanwezigheid en betrokkenheid bij de leefwereld in de wijken.

Wijkpastoraat versus parochiepastoraat?

De vraag dient zich dan aan of de benadering vanuit het wijkpastoraat in de wijk Zeswegen zo anders is dan het werk vanuit de andere parochies in Heerlen-Noord.

Men concludeert dat het verschil eigenlijk heel gering is. In alle parochies wordt het contact met parochianen belangrijk en zelfs wezenlijk gevonden voor de opbouw van de (gelofs)gemeen-

2008 nr. 1

schap. Het grote verschil zit in de benadering van mensen. In het wijkpastoraat gaat men uit van de presentiemethode en probeert men op vele momenten in direct contact te komen met wijkbewoners. In deze contacten en gesprekken probeert men een beeld te krijgen van de leef- en woonwereld van de betrokkene, maar ze ook handreikingen aan te bieden in het oplossen van sociaal maatschappelijke problemen. De benadering is ongeacht de religieuze, maatschappelijke en etnische achtergrond, maar vanuit een betrokkenheid bij de leef- en woonwereld van de wijkbewoner. In het parochiële bezoekwerk legt men contacten met betrokken parochianen. In beide vormen van bezoek en contact stelt men wel de kerk/geloofsgemeenschap centraal.

In beide vormen gaat men ook uit van (parochiële)vrijwilligers. Waarbij het wijkpastoraat van Zeswegen zich in de afgelopen jaren wel gelukkig mag prijzen met een parttime pastoraal werkster. In de andere delen van het cluster wordt deze pastorale ondersteuning van vrijwilligers node gemist. In de notitie, maar ook in de discussie naar aanleiding van de nota wordt dit, evenals het vinden van toegewijde vrijwilligers, als een probleem aangeduid.

Voorzichtige nieuwe stappen

Dit onderzoek heeft in de kerkelijke organen van Heerlen-Noord heel veel losgemaakt. Nu, bijna een jaar later, kan gezegd worden dat er ondanks alles belangrijke processen in gang gezet zijn. Processen die men een jaar geleden zeer zeker niet verwacht had. Er zijn langzaam nieuwe, maar zeer voorzichtige stappen gezet om te komen tot een nieuwe missionair-diaconale aanpak. Men is zoekend. Daarbij stelt men zich wel de vraag: Wat is de insteek van ons werk? Een diaconale presentie om te komen tot evangelisatie of is het toch anders? Een vraag die nog niet beantwoord is, maar wel dringend een antwoord behoeft.

De pastoraal werkster uit Zeswegen is nu wel betrokken bij deze eerste stappen in het grotere geheel. Maar de weg naar missionair-diaconale presentie is nog lang.

In dit gedeelte van Heerlen-Noord, waar de sociaal maatschappelijke omstandigheden, mede door het mijnbouwverleden van de vorige eeuw, duidelijk gekleurd zijn, ligt in ieder geval nog veel werk te wachten.

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

Hub Vossen is adviseur van de dienst Kerk en Samenleving in het Bisdom Roermond.

Dit artikel verscheen eerder in Vliegers, bulletin van het Netwerk DAK, nr. 67, februari 2008.

Het rapport 'Samen op verhaal komen? Een haalbaarheidsonderzoek naar het wijkpastoraat in het kruispunt van Heerlen-Noord', Wijkpastoraat de Vrank/Dienst Kerk en Samenleving, maart 2007, is te vinden via <http://www.rkdiaconie.nl/uploadedDocs/SamenopVerhaal-Heerlen.pdf>.

INTERVIEW

'Mensen vinden elkaar'

In ieder bisdom zijn veranderingen gaande: parochies gaan samenwerken, grotere regionale parochieverbanden worden gevormd, pastores werken in teams. Dat heeft ook gevolgen voor pci's en andere diaconale groepen. Maar de veranderingen verlopen niet in elk bisdom op dezelfde manier en men heeft niet overal dezelfde ideale structuur voor ogen. Daarom bracht Diaconie & Parochie twee stafmedewerkers diaconie met elkaar in gesprek: Erik Sengers werkt bij het bisdom Haarlem, John Brohm bij de Diocesane Pastorale Dienstverlening in het aartsbisdom Utrecht.

Esther van der Panne

In het aartsbisdom Utrecht zijn de gevolgen van de herstructurering van parochies al duidelijk te zien, vertelt John Brohm: "Bij ons betekent het dat er 45 pastores zijn die diaconie in hun pakket hebben. Dat is een hele verandering, dat in elk pastoraal team een speciale pastor voor de diaconie is, een 'profielpastor'. Deze pastores worden ondersteund door dekenale en diocesane diaconale werkers.

In elke geloofsgemeenschap probeert men verder een pastoraatsgroep van vrijwilligers op te zetten en de leden van die groepen krijgen vaak ook ieder een portefeuille. Dan gaan de profielpastores diaconie de pastoraatsgroepleden diaconie begeleiden. Door de veranderingen denkt men opnieuw na: wat is diaconie? en waar staan we dan voor? Er wordt veel meer over diaconie gesproken, we merken dat ook aan de aanvragen om met de beleidsnota dia-

2008 nr. 1

conie van het aartsbisdom te werken. Daar zit een vragenlijstje in, dat als een meetlatje werkt: Waar zijn we en waar willen we naartoe? Waar liggen onze prioriteiten? Daar wordt behoorlijk wat mee gewerkt.

De veranderingen hebben ook gevolgen voor de pci's. Als parochies gaan samenwerken, moeten ook de pci's met elkaar rond de tafel om te bedenken hoe ze verder gaan. Dan veranderen ook de mensen die in de pci's actief zijn, en zie je vaak verjonging, met name omdat sommige pci-leden ontdekken dat ze over hun bestuurstijdlimiet heen zijn en vervangen moeten worden. Daardoor hebben veel profielpastores diaconie opnieuw contact gekregen met de pci. Die wordt weer opgenomen in het diaconale platform dat er vaak in parochies is. Er ontstaat een nieuw elan in de pci's."

Erik Sengers: "Bij ons is dat wel een beetje anders. Ten eerste zijn wij nog lang niet zover met het invullen van lokale pastores. Het is bij ons de bedoeling dat ideaal gesproken in een regio vier pastores werken en dat iemand één dag in de week wordt vrijgesteld voor een bepaald taakveld. Dat geldt dus ook voor diaconie.

Ten tweede proberen wij ook de pci's en andere diaconale werkgroepen meer op elkaar te betrekken, maar we eisen geen regionalisering. Een regio blijft bestaan uit vier parochies en dus uit vier pci's tenzij ze zelf anders besluiten. Schaalvergroting heeft ook nadelen. Wat doe je in die grote parochies? Kun je evenwaardig aandacht besteden aan acht of negen plekken waar afstanden van 25 kilometer tussen zitten? Als pastor moet je keuzes maken."

Brohm: "Als parochies gefuseerd zijn, gebeurt er nog steeds een heleboel op lokaal niveau. De herstructurering van het aartsbisdom is vooral gebeurd op basis van tekort aan priesters, teruggang in kerkgangers. Het aantal vrijwilligers dat actief meedoet is minder geworden en verouderd. Ik constateer dat de vrijwilligers de mogelijkheden zien dat je dingen regionaal kunt doen, dat je als werkgroep met een werkgroep van een parochie daarnaast in één parochieverband kunt samenwerken. Dat stimuleert. En omdat pastores interparochiëler zijn gaan werken, kunnen zij de mensen op die verbanden attent maken. Wat er dan voor initiatieven genomen worden, hangt voor een groot gedeelte van de vrijwilligers af.

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

Het is vanuit een parochieverband ook gemakkelijker om met de gemeente samen te werken, bijvoorbeeld ten aanzien van de WMO.”

Sengers: “Dat is een groot voordeel: als je in goed functionerende verbanden verschillende initiatieven beter in blik hebt en ze meer op elkaar kunt betrekken. Ik ken ook goede voorbeelden van regionale samenwerking op diaconaal gebied. Bijvoorbeeld de oprichting van een regionale voedselbank- daar zijn pci's bij betrokken, diaconale werkgroepen en ook niet-kerkelijke groepen en vrijwilligers. In een regio heb je een netwerk van parochies,

In dorpen is het gemakkelijker de plaatselijke geloofsgemeenschap in stand te houden.

pci's en andere diaconale katholieke (en niet-katholieke) initiatieven. Het is vruchtbaar om dat netwerk te ontwikkelen.

Wij proberen dan ook regionale samenwerking van pci's en andere werkgroepen te stimuleren, maar niet van bovenaf direct te sturen. In mijn optiek blijft christelijk gelovig leven - en dus ook de inzet voor de naaste die daaruit voortkomt - lokaal gebonden en aan een gebouw gebonden. Dus je kunt daar wel grote verbanden van maken, maar veel mensen doen dat in hun directe omgeving. Dat moet je respecteren, beschermen en waarderen. Mijn inzet is: houd het zo lokaal mogelijk en doe regionaal waar het echt meerwaarde oplevert.”

2008 nr. 1

Brohm: "In de dorpen en waar het kan in de steden proberen we de plaatselijke geloofsgemeenschap te bewaren, door in iedere geloofsgemeenschap een eigen pastoraatsgroep te ontwikkelen. Die kun je zien als een club die oog en oor is van de gemeenschap, een club die het plaatselijke vrijwilligerswerk kan coördineren, dus ook de diaconie.

Rond iedere pastor met het profiel diaconie staat een profielgroep, die bestaat uit afgevaardigden van iedere geloofsgemeenschap op het gebied van de diaconie. In de praktijk zijn dat vaak de pastoraatsgroepsleden met de portefeuille diaconie. De pastor heeft dus een groep mensen om zich heen die in hun eigen gemeenschap actief zijn op het gebied van de diaconie. Maar die structuur is nog in ontwikkeling, en het is niet overal hetzelfde. Het voordeel is dat je van elkaar kunt leren, van elkaar kunt zien: daar doen ze dat zo. En dat zie je ook gebeuren. Mensen vinden elkaar."

Sengers: "Zo'n herstructurering is een zaak van de hele kerk, waar iedere gelovige mee temaken heeft en op aangesproken moet worden. Het gaat niet alleen om een organisatorische hervorming, het gaat ook om een inhoudelijke hervorming en het geloofsleven van mensen zelf en van de kerk als geheel.

In onze nota 'De missionaire kerk' staan zin en zorg centraal. Je moet als kerk enerzijds een aanbod doen op het gebied van zingeving wat de mensen aanspreekt. En anderzijds gaat het in het christendom om zorg: voor de naaste, de natuur, de omgeving, voor elkaar. Die twee polen zouden voortdurend aandacht moeten krijgen.

Diaconie kun je daar ook in onderbrengen. Als je naastenliefde betoont, mag je er ook bij zeggen namens wie je dat doet en waarom je dat doet en waardoor je geïnspireerd bent om dat te doen. Als je schuldhulpverlening doet, gaat het niet alleen om directe materiële hulp maar ook om zingeving: hoe krijg je weer een zinvol perspectief in je leven?"

Brohm: In het bisdom Utrecht heeft de gezamenlijke aanpak van de beleidsnota diaconie, 'In Godsnaam doen', heel goed gewerkt. Die nota hebben we met 80 mensen gemaakt. Alle dekenale werkers en de toen al benoemde profielpastores diaconie hebben daarin meegedacht en gedaan. Dat had tot gevolg dat het beleid van het bisdom op het gebied van de diaconie breed gedragen wordt. De bisdomraad

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

en de bisdomstaf hebben er over gesproken, er aan meegewerkt en er hun zegen aangegeven en de bisschop heeft zijn handtekening eronder gezet.

We gaan in die beleidsnota uit van de spiritualiteit die in het Onze Vader besloten ligt en in het verhaal van de Barmhartige Samaritaan. Woorden als barmhartigheid, gerechtigheid en vergeving/verzoening staan centraal.”

Sengers: “Er zijn natuurlijk nog een heleboel andere woorden: caritas, solidariteit. Je komt toch weer uit bij zingeving in combinatie met het dagelijks leven. Daar kun je ook nieuwe mensen mee aantrekken, met: het gaat hier ergens over. Door een ander te helpen word ik zelf een ‘beter’ mens, groei ik ook persoonlijk.”

*‘De missionaire kerk’, een bijdrage van dekenale medewerkers aan de opbouw van de missionaire kerk in de regio’s van het bisdom van Haarlem, juni 2006. Te bestellen bij het bisdom Haarlem, Postbus 1053,2001 BB Haarlem tel. 023 - 5112660, of te downloaden van www.bisdomhaarlem.nl via de knop ‘documenten’.

*‘In Gods naam doen’, beleidsnotitie bisdom Utrecht. Over de christelijke dienst in de samenleving. Te bestellen via de pastorale dienstverlening: tel. 030-6931434, e-mail: dpd@aartsbisdom.nl, of bij de Dienst Communicatie: tel. 030-2338033.

2008 nr. 1

NIEUWS

In tweestrijd – Hoe zorg en arbeid te combineren?

We leven in een tijd dat deelname aan betaalde arbeid door de overheid fors bepleit wordt, terwijl van mensen tegelijkertijd verwacht wordt dat ze volop zorgen voor anderen in hun buurt, gezin, familie en vriendenkring. Over het algemeen komt het zorgen nog steeds voor het grootste deel bij vrouwen terecht. Zowel mannen als vrouwen koesteren wel wensen over een meer evenwichtige verdeling van arbeid en zorg. Bij deze verdeling spelen naast praktische zaken ook geloofsopvattingen een rol, in de visie op en waardering van zorg en arbeid. Het landelijk bureau voor arbeidspastoraat DISK heeft materiaal voor viering en gesprek ontwikkeld, aan de hand waarvan in kerken aandacht besteed kan worden aan dit thema. Het materiaal is verschenen in de vorm van een nummer van het DISK-tijdschrift *OndersteBoven*, onder de titel *In tweestrijd – Hoe zorg en arbeid te combineren?*

U vindt in dit themanummer achtergrondartikelen bij het thema die uitnodigen om zelf in gesprek te gaan, liturgische suggesties (preekschetsen, liedsuggesties) voor momenten in het kerkelijk jaar waarop in het bijzonder aandacht gegeven kan worden aan de combinatie van zorg en arbeid.

Het themanummer van Ondersteboven kan worden besteld bij Landelijk Bureau DISK, e-mail: info@disk-arbeidspastoraat.nl, tel. 073-6128201. Kosten: € 2,50 (exclusief porto).

Werkmateriaal over ‘Geloven Op Maandag’

Solidair Friesland heeft in het kader van het project ‘Geloven Op Maandag’ twee nieuwe handreikingen uitgegeven. In dit project wordt getracht de diaconie zo breed mogelijk te stimuleren. Dat wil zeggen: diaconie is weliswaar één van de taken van de parochie, maar het raakt alle facetten van het persoonlijke geloof en van het samen kerk zijn, in verbondenheid met mensen in nood.

Geloven Op Maandag - handleiding bij de expositie.

Deze brochure hoort bij de expositie werken van barmhartigheid - werken aan gerechtigheid en is te gebruiken bij de bezinning op diaconie. Er hoort een power-point presentatie bij, aan de hand waarvan de expositie kan worden gebruikt om met de parochianen na te denken over de betekenis en nieuwe toepassingen van de zeven werken van

DIACONIE IN VERANDERENDE PAROCHIES

barmhartigheid. Prijs € 2,00.

Geloven Op Maandag – handreiking beleidsplan diaconie.

Een brochure om in drie stappen tot een nieuw beleidsplan voor diaconie te komen. Stap 1: visie op diaconie. Stap 2: inventarisatie van wat er op het terrein van diaconie gebeurt, hoe het is georganiseerd, gefinancierd, etc. Met stap 3 wordt de aanzet gegeven voor een beleidsplan voor diaconie. Prijs: € 2,00.

Beide brochures zijn op te vragen bij Solidair Friesland,

e-mail: info@solidairfriesland.nl, tel. 058-2130046.

Arme Kant-brochures

De werkgroep De Arme Kant van Fryslân heeft 2 nieuwe brochures uitgegeven.

Stappenplan Arme Kant-groepen. Een handreiking voor het opzetten van een plaatselijke of regionale Arme-Kant-werkgroep.

Voedselbanken: bezint eer ge begint. Een brochure, die kan helpen bij de discussie rond de dilemma's rond de voedselbanken, en ook enkele alternatieven aangeeft.

Beide brochures zijn te bestellen bij de Arme Kant van Fryslân, tel. 06-15139974.

Oprichting Netwerk DAK

De vereniging Netwerk Urban Mission (NUM), het Inloop-CentraBeraad (ICB) en het Landelijk Ondersteuningsnetwerk Drugspastores (LOND) hebben hun krachten gebundeld in een nieuwe gezamenlijke stichting: landelijk netwerk 'Door Aandacht Kracht, missionair diaconale beweging.' Kortweg: Netwerk DAK. Adres van het Netwerk DAK: p/a Eykmanlaan 433 3571 JR Utrecht, tel. 030 2717778, fax 030 2712888. Een nieuw e-mailadres en nieuwe website volgen nog. Op dit moment is het netwerk per e-mail te bereiken via netwerkurbanmission@gmail.com.

Nieuwsbrief Sectie Dienen

De Sectie Dienen van de Pastorale Dienstverlening van het Bisdom Rotterdam verspreidt minstens zes keer per jaar per e-mail een nieuwsbrief. De nieuwsbrief is bestemd voor vrijwilligers en bestuursleden in het Bisdom Rotterdam die actief zijn op de werkvelden caritas, diaconie dichtbij en MOV-werk (Missie, Ontwikkeling en Vrede). Er staan veel voorbeelden in van diaconale activiteiten, zodat de nieuwsbrief ook interessant is voor mensen buiten het bisdom Rotterdam. Om ideeën op te doen bijvoorbeeld! U vindt een webversie van de nieuwsbrief op www.bisdomrotterdam.nl, klik op 'wie wat waar' en kies dan pastorale dienstverlening.

2008 nr. 1

Ik wil een mens van vrede worden

Ik wil een mens van vrede worden.
Ik wil zo leven dat ook andere mensen leven kunnen -
naast mij, ver van mij, na mij.
Ik zoek het gesprek met wie anders denken.
Ik denk na over de vragen die ze mij stellen.
Ik wil zo leven dat ik niemand angst aanjaag.
Ik bid erom dat ik zelf niet aan angst ten onder ga.
Ik zet mijn vermogen en kracht in voor een maatschappij
waarin de mens de mens een helper is.

Friedrich Schorlemmer